

Časopis za poslovnu teoriju i praksu
Rad primljen: 30.04.2020.
Rad odobren: 18.06.2020.

UDK 342.565.2
DOI 10.7251/POS2024213P
Pregledni rad

Pajić Šavija Sandra, Univerzitet Sinergija Bijeljina, Bosna i Hercegovina, spsavija@sinergija.edu.ba

PRAVNA PRIRODA USTAVNOG SUDA

Rezime: *Rad sadrži razmatranje pravne prirode ustavnosudske funkcije kao državne funkcije novijeg datuma i njenog mjesta u postojećem tradicionalnom sistemu trihotomne podjele vlasti. Danas je opšteprihvaćen stav da upravo ustavno sudstvo predstavlja najdjelotvorniji mehanizam očuvanja ustavom konstituisane podjele vlasti. S obzirom na to da podjela vlasti ne isključuje mogućnost preplitanja nadležnosti različitih nosilaca državne vlasti, u tom smislu, posebno je značajna uloga ustavnog suda.*

Upravo je specifičnost ustavno-sudske funkcije, koja se ogleda u rješavanju ustavnih sporova, otvorila dilemu da li je ustavni sud oblik specifičnog zakonodavnog djelovanja, sudski organ ili pak poseban državni organ sui generis. Iako ustavni sud ima sličnosti kako sa zakonodavstvom, tako i sa sudstvom, ipak su brojne razlike i osobenost ustavnosudske funkcije dovoljne da se ustavni sud izdvoji kao poseban državni organ.

Ključne riječi: *ustavni sud, ustavnosudska kontrola, negativan zakonodavac, sudski organ, organ sui generis*

JEL kalasifikacija: *K1, K10*

UVOD

Ustavnosudska funkcija, u odnosu na tradicionalne državne funkcije, spada u državne funkcije novijeg datuma. Izdvajanje ustavnosudske funkcije kao posebne funkcije državne vlasti vezuje se za dvadesete godine prošlog vijeka, odnosno pojavu austrijskog Ustavnog suda. Međutim, sama ideja kontrole ustavnosti javila se mnogo ranije (Košutić 2013, 33), a svoje pravno uobličjenje je dobila u presudi Vrhovnog suda SAD-a, *Marbury vs. Madison* iz 1803. godine. Ovom odlukom Vrhovni sud SAD-a je utvrdio pravo redovnih sudova da ispituju saglasnost zakona sa ustavom. S druge strane, na evropskom tlu koncepcija savenosti parlamenta, koja proističe iz Rusoove ideje da je „zakon izraz opšte volje“, a koja je pretočena u pravni princip francuskom Deklaracijom o pravima čovjeka i građana iz 1789. godine, a kasnije i Ustavom iz 1791. godine, bila je glavna prepreka uvođenju sudske kontrole ustavnosti. Takođe, smatralo se da je kontrola ustavnosti u suprotnosti i sa monarhijskim oblikom vladavine. Iako nisu prihvatile američki sistem kontrole ustavnosti, evropske države su izgradile novi sistem, u kojem je kontrola ustavnosti povjerena specijalizovanom ustavnosudskom organu. U tom smislu, možemo govoriti o ustavnim sudovima u širem i u užem smislu. Pod ustavnim sudom u širem smislu podrazumijevamo posebni državni organi, koji po sudskom postupku rješavaju specifične ustavnopravne sporove. S druge strane, pod ustavnim sudovima u užem smislu se označavaju, pak, posebni državni organi čiji je osnovni zadatak kontrola ustavnosti. Međutim, bez obzira na činjenicu da se ustavno sudstvo danas smatra dijelom podjele vlasti, postavilo se pitanje koje se tiče njegovog mjesta u postojećem sistemu podjele vlasti. Bez obzira na samu pravnu prirodu ustavnog suda, nesporno je da upravo uvođenje ustavnosudske kontrole doprinijelo jačanju principa podjele vlasti. U tom smislu, ustavnosudska funkcija doprinosi

otvarivanju osnovnog cilja podjele vlasti, a to je sprječavanje zloupotrebe vlasti (Pajić Šavija 2014, 246). Podjela vlasti podrazumijeva uspostavljanje ravnoteže između vlasti koja donosi zakone i vlasti koja tumači pravo. (Allan 2003, 584). I uloga ustavnih sudova, u tom kontekstu, je postala mnogo značajnija i šira. U tom smislu, ustavni sud danas „igra važnu ulogu u procesu u kome donošenje normativnih akata prethodi kreiranje politike u državi i gdje se kao akteri pojavljuju vlast, oličena u zakonodavnoj i izvršnoj grani i političke partije, koje participiraju u vladi ili čine njenu opoziciju.“ (Pejić 2013, 57). Upravo su ustavni sudovi „poslužili kao zaštitni znak“ ili kao dokaz demokratskog karaktera određene zemlje (Solyom 2003, 134). Danas „ustavni sudovi imaju zadatak da štite demokratske vrijednosti, individualna prava i služe kao bedem koji štiti državu od povratka u totalitarnu prošlost“ (Trochev 2004, 514). Upravo je zbog toga, u prvim godinama tranzicionog procesa u postkomunističkim državama, uloga ustavnog suda bila od presudnog značaja u definisanju granica ovlašćenja najvažnijih nosilaca državne vlasti (Hatwig 1992, 449-470). Danas je nesporno da je ustavni sud neophodan u svakoj demokratski uređenoj državi. Pojava ustavnog sudstva uticala je na to da se i sam princip podjele vlasti posmatra u mnogo širem smislu. U konstitucionalnoj teoriji vođene su rasprave u pogledu mjesta ustavnog suda u tradicionalnoj trihotomnoj podjeli vlasti, odnosno da li bi se, s obzirom na ovlašćenja kojim raspolaže, moglo govoriti o posebnoj državnoj funkciji. Upravo je specifičnost ustavno-sudske funkcije, koja se ogleda u rješavanju ustavnih sporova, otvorilo dilemu da li je ustavni sud oblik specifičnog zakonodavnog djelovanja, sudski organ ili pak poseban državni organ sui generis.

1. USTAVNI SUD KAO „NEGATIVAN ZAKONODAVAC“

Prema prvom gledištu, ustavni sud posredno vrši zakonodavnu funkciju, odnosno on se pojavljuje u ulozi „negativnog zakonodavca“. Ova ideja potiče od H. Kelzena i u značajnoj mjeri je uticala na dizajn ustavnih sudova zapadnog svijeta (Sweet 2000, 134-135). Ona se bazira na činjenici da ustavni sud, ukidajući neustavne zakone, dijeli zakonodavnu vlast sa parlamentom (Kelsen 1942, 187). Sam Kelzen je pravio razliku između parlamenta, kao „pozitivnog zakonodavca“ i ustavnog suda, kao „negativnog zakonodavca“. Za razliku od parlamenta, koji je kao pozitivan zakonodavac slobodan da donosi zakone, u granicama određenim samim ustavom, zakonodavna funkcija ustavnog suda, kao „negativnog zakonodavca“ ograničena je, isključivo, na poništavanje onih zakona koji su u suprotnosti sa ustavom (Sweet 2007, 83). Dok je zakonodavac vezan ustavom samo u pogledu postupka donošenja zakona, izuzetno i opštim ustavnim načelima, kada je riječ o samoj sadržini zakona, djelatnost negativnog zakonodavca odnosno ustavnog sudije u potpunosti je podređena ustavu (Kelsen 1942, 225). Ustavni sud se zbog toga često označava kao „treći dom koji ima snagu da utiče na politiku odlučivanja u smislu da svojim odlukama podstiče određena zakonska rješenja, dok neka druga poništava“ (Epstein i Knight i Shvetsova 2001, 125). U tom smislu, često se govori da dolazi do postepenog preobražaja parlamentarne demokratije u „sudsku demokratiju“ ili čak „sudsku vladu“.

U prilog tvrdnji da ustavni sud rješavajući ustavne sporove vrši zakonodavnu funkciju, kao glavni argumenti navode se sličnosti ustavnosudske funkcije sa zakonodavnom, odnosno različitosti u odnosu na sudsku funkciju. Ustavni sud, vršeći normativnu kontrolu i uklanjajući neustavan zakon iz pravnog poretka, određuje koji zakon ne može opstati u pravnom poretku. Na taj način, ustavni sud odlučujući o ustavnosti zakona i sam vrši zakonodavnu funkciju. „Ovakvo djelovanje ustavnog suda ima dva ograničenja. Kao prvo, ustavni sud nije direktno uključen u sam zakonodavni proces, nego mora da postoji konkretan ili apstraktan spor o ustavnosti zakona. Drugo, ustavni sudovi često svoje pravo da vrše kontrolu zakona koriste kasno“ (Hönnige 2010, 4). Iako sam ustavni sud ne donosi zakone, odluka ustavnog suda je „*ex constitutione*“, u rangu zakona kojim se (potpuno ili djelimično) ukida izvjestan zakon, ide ruku-pod-ruku sa zakonskim regulama koje su neosporene, odnosno onima koje su izdržale ustavno-sudsku kontrolu, a nadmoćna je kasirajuća u pogledu zakonskih normi koje, kao

neustavne, upravo ta odluka direktno stavlja van snage“ (Tomić 2004, 67). Za razliku od zakonodavca koji propisuje zakone, ustavni sud određuje koji se akti ne mogu smatrati zakonom. „Kada ustavni sud odlučuje, on ispituje samo logičku kompatibilnost zakona sa ustavom, tako da odluke imaju kvazi-legislativni karakter. Sud ima ulogu zakonodavnog organa, ali samo u negativnom smislu, zato što može da proglašava zakone, a ne da ih donosi“ (Tripković 2004, 319).

Iako su granice djelovanja ustavnog suda postavljene u samom ustavu, njegova uloga je i stvaralačka, budući da uživa visok stepen samostalnosti u odlučivanju. Budući da su odluke ustavnog suda opšteobavezujuće one utiču i na naknadnu aktivnost zakonodavca, u smislu njegovog nastojanja da svoju zakonodavnu djelatnost u budućnosti usaglasa sa odlukama ustavnog suda. U tom smislu možemo govoriti o direktnom i indirektnom uticaju ustavnog suda na zakonodavnu vlast. Direktna uticaj podrazumijeva da ustavni sud svojim odlukama uspijeva da utiče na samu zakonodavnu politiku i zakonska rješenja (Sweet 2000, 93). To podrazumijeva da ustavni sud, kroz sam sadržaj odluke, uspijeva da realizuje svoje političke ciljeve (Smolak 2011, 212). Indirektna uticaj ustavnog suda na zakonodavca može se ostvariti na dva načina. Prvi se ogleda u postizanju efekta samokontrole od strane vlade i parlamentarne većine u iščekivanju odluke ustavnog suda o poništavanju nekog akta. Drugi vid indirektnog uticaja je tzv. „korektivna revizija“, koja podrazumijeva ponovno razmatranje zakonskog prijedloga u skladu sa odlukom ustavnog suda (Sweet 2000, 94). Imajući u vidu činjenicu da je uticaj ustavnog suda na zakonodavnu vlast nesporan, kao osnovni prigovor koji se upućuje ustavnosudskoj vlasti jeste upravo postojanje opasnosti od uzurpacije zakonodavne vlasti od strane ustavnog suda.

U prilog tvrđnji da je funkcija ustavnog suda mnogo bliža zakonodavnoj, a ne sudskoj funkciji navode se i sljedeće činjenice. Prije svega, odluke ustavnog suda, za razliku od odluka redovnog suda, djeluju *erga omnes*. Ustavni sud je pozvan da rješava sporove koji nastaju zbog povrede pravnog poretka, nezavisno od postojanja konkretnog spora. Takođe, ustavni sud je ovlašćen da samostalno pokrene postupak za ocjenu ustavnosti, za razliku od redovnog suda pred kojim postupak može biti pokrenut isključivo na zahtjev stranke. Da se ustavni sud razlikuje od redovnih sudova, odnosno da je njegova priroda bliža zakonodavnom organu govori i činjenica da ustavni sudovi rješavaju specifične sporove koji se zasnivaju na sukobu akata, dok s druge strane, redovni sudovi rješavaju sporove između pravnih akata. Prema tome, ustavni spor nije stranački spor, a ustav i zakon su jedino mjerilo prilikom odlučivanja ustavnog suda.

Bez obzira na činjenicu da ustavni sud, rješavajući ustavne sporove, naročito u postupku apstraktne kontrole ustavnosti, vrši uticaj na zakonodavnu vlast, ipak treba imati u vidu da ni ustavni sud nije svemoćan i da je granica između ustavnog suda i zakonodavnog organa, kao i drugih nosilaca državne vlasti, određena u samom ustavu. U tom smislu, ustavni sud je odvojen od zakonodavnog procesa, s jedne, ali i od primjene prava, s druge strane. Ustav kao pravni akt ima najviše pravne snage kojim se uređuje organizacija i nadležnost najviših nosilaca državne vlasti treba da osigura njihovu nezavisnost. Prema tome, zakonodavac je od eventualne uzurpacije vlasti od strane ustavnog suda zaštićen samim ustavom. S druge strane, zadatak ustavnog suda jeste da čuva ustav i da se stara isključivo o tome da li ostali nosioci vlasti vrše svoju nadležnost u granicama utvrđenim ustavom. Svako postupanje ustavnog suda izvan granica ovlaštenja koje su utvrđene ustavom predstavljalo bi narušavanje principa ustavnosti. Glavni zadatak ustavnog suda je „eliminisanje neustavnih zakona iz pravnog poretka, otklanjanje grubih pogreški zakonodavca i drugih kvalifikovanih slučajeva neustavnosti“ (Stojanović 2009, 359). I sam H. Kelzen je isticao da, iako je ustavnosudska nadležnost aktivnost negativnog zakonodavca, to ne znači da ustavni sud vrši zakonodavnu funkciju koju karakteriše sloboda stvaranja normi, a koja ne postoji u slučajevima poništavanja zakona. Njegov zaključak je da se ustavnosudska funkcija ostvaruje kao čisto pravna misija tumačenja ustava.

Smatramo da je pogrešno poistovjećivati ustavnosudsku funkciju sa zakonodavnom funkcijom, prije svega zbog činjenice da se ustavnosudska funkcija ne može poistovijetiti isključivo sa

funkcijom normativne kontrole. Ustavni sud obavlja i druge poslove koji nisu nužno skopčani sa ispitivanjem ustavnosti zakona. Iako se efekti normativne kontrole odražavaju na same zakone i zakonodavca to ne znači da ustavnosudsku djelanost možemo izjednačiti sa zakonodavnom funkcijom. Zakon je izraz političke volje, a politika se pojavljuje kao demokratska moć oblikovanja prava. Međutim, ustavni sud, kada odlučuje o ustavnosti zakonodavnih akata ili akata drugih organa vlasti, ne smije da se stavlja u ulogu zakonodavca (Scholz 2014, 39).

2. USTAVNI SUD KAO SUDSKI ORGAN

Prema drugom gledištu, akcentat se stavlja na sudski aspekt ustavnosudke funkcije, odnosno ustavni sud se posmatra kao sudski organ. Ovakvo shvatanje kod nas je zastupao R. Lukić. „Na prvi pogled izgleda nesumnjivo da ocjena ustavnosti zakona, tj. utvrđivanje da li je jedan zakon ustavan ili ne i izricanje sankcije protiv njega u slučaju da se utvrdi da je neustavan, tj. njegovo poništenje-izgleda da je tipičan sudski posao, da organ koji tu kontrolu vrši obavlja sudsku funkciju i donosi sudski akt“ (Lukić 1966, 95). Tako, D. Stojanović se slaže da „ustavni sudovi suštinski jesu i ostaju sudovi... Ustavni sud nije nikakav politički državni organ, već je to, ipak, sud, koji postupa i odlučuje rukovodeći se strogo pravnim rezonovanjem, a ne političkim razlozima“ (Stojanović 2015, 67-68). I u njemačkoj pravnoj teoriji preovladava stav da je Savezni ustavni sud dio treće vlasti, iako u poređenju sa ostalim oblicima sudske vlasti ima poseban status, jer se u odnosu na sve ostale ustavne organe javlja kao samostalniji i nezavisniji savezni sud. Ustavni sud na sličan način određuje i K. Hese. Za njega je Savezni ustavni sud samostalniji i nezavisniji savezni sud koji se nalazi iznad ostalih sudova po svom ustavnom položaju (Hesse 1999, 278-279). U tom smislu, ustavni sudovi se često označavaju i kao „posebna vrsta političkih sudova čiji je prioritet očuvanje suprematije ustava, integriteta ustavne vlasti i djelovanje kao najvišeg i krajnjeg čuvara ljudskih prava“ (Tanchev 8). U tom pogledu odluke ustavnih sudova su samo pravne u pogledu forme, dok su po svom sadržaju često političke. Suprotno ističe R. Lukić, koji kaže da je ustavno sudstvo isto toliko pravno kao i ostalo sudstvo. Ako bi se ustavni sud smatrao političkim sudom onda njegov zadatak ne bi bio ocjena ustavnosti zakona nego njegove političke cjelishodnosti (Lukić 1966, 98).

Kao glavni argumenti u prilog tvrdnji da je ustavni sud sud, odnosno da je njegova funkcija tipičan sudski posao, navodi se postupak i metod odlučivanja ustavnog suda. Postupak pred ustavnim sudom je sudski postupak koji se odvija prema strogo utvrđenim pravilima, a prilikom odlučivanja ustavni sud se oslanja isključivo na pravno mjerilo bez upuštanja u ocjenu cjelishodnosti osporenog akta. Da je ustavni sud sudski organ govori i činjenica da se ustavni sud aktivira samo ukoliko postoji spor. Kao i sud i ustavni sud odlučuje o spornom pitanju presudom. Odluka ustavnog suda kojom se utvrđuje neustavnost zakona, smatra Lukić, predstavlja pojedinačni pravni akt kao i sudska presuda. Iako se njome poništava zakon, koji je opšti pravni akt, to ne mijenja njenu prirodu, budući da se odluka ustavnog suda odnosi na jedan „tačno određen zakon, a ne na sve zakone date vrste“ (Lukić 1966, 96). Pristalice ovog gledišta, ipak, ne osporavaju razlike između ustavnog sudstva i redovnog sudstva, a koje se, prije svega, tiču samih stranaka između kojih nastaje spor i same odluke, o čemu je već bilo riječi. Ovakve razlike, međutim, smatraju, posljedica su specifične prirode samog spora koji je ustavni sud pozvan da rješava. „Ustavni sud ne rješava redovne sudske sporove (parnice, krivice i sl), nego posebne, ustavne sporove, koji nisu stranački sporovi, tj. sporovi između stranaka, već su to sporovi između pravnih akata“ (Marković 2007, 22).

Međutim, ustavni sud se zaista ne može poistovijetiti sa običnim sudom, prije svega zbog obima nadležnosti koje su značajno šire u odnosu na nadležnost redovnih sudova. „U odnosu na „običan“ sud, ustavni sud ima, vezujući se za ustavne norme i principe - i one u njemu zapisane, ali i one u njemu implicite sadržane, posebno na one međunarodno priznate obrasce - mnogo razuđenije i po posljedicama dalekosežnije zadatke i prerogative u poređenju sa „ostalim sudstvom“ (Tomić 2004, 66). U tom smislu, ustavni sud prevazilazi domete redovnog suda, jer

je njegova uloga i stvaralačke prirode. Takođe, ustavni sud prilikom odlučivanja uzima u obzir ne samo pravna, nego i politička mjerila. Još je jedna bitna razlika između postupanja redovnih sudova i ustavnosudskog djelovanja. Za razliku od redovnog suda, ustavni sudovi mogu postupati i samoinicijativno.

3. USTAVNI SUD KAO ORGAN *SUI GENERIS*

Treći teorijski pristup ustavno sudstvo određuje kao organ *sui generis* koji vrši specifičnu državnu funkciju. Istina je da ustavni sud ima sličnosti kako sa zakonodavstvom, tako i sa sudstvom, ali su ipak razlike i osobenost ustavnog sudstva dovoljne da se ustavni sud izdvoji kao poseban državni organ. U konstitucionalnoj teoriji sve je izraženije mišljenje da je ustavni sud samostalna i nezavisna državna vlast. Tako, I. Pejić ističe da „područje ustavnosudske kontrole zauzima svoj autentičan ustavni prostor, koji se nalazi na razmeđu prava i politike... Ustavni sud je, kao filigranski pravni korektiv, ugrađen u strukturu podjele vlasti i ona ga tokom niza godina nije odbacila. Utemeljen na snazi pravnih principa i bez mogućnosti da djeluje prinudom, ustavni sud očigledno raspolaže autoritetom, koji ga, u veberovskom smislu, može odrediti kao „četrta vlast“ (Pejić 2013, 69). U tom smislu, ustavnosudska funkcija je konstituisana kao posebna i samostalna funkcija, odvojena od legislative i egzekutive, ali i od sudske vlasti. Između zakonodavne i izvršne vlasti, koje su po svojoj prirodi izrazito političke funkcije i sudske vlasti, koja teži ka potpunoj depolitizaciji, ustavni sud „stoji negdje na pola puta između političkih vlasti, izvršne i zakonodavne, i nepolitičke, sudske vlasti“ (Orlović 2008, 240). Prema tome, nesumnjivo je da danas ustavnosudska funkcija predstavlja specijalni ogranak koji se može označiti kao četvrta poluga državne vlasti. Da bi se izbjegle bilo kakve dileme, Z. Tomić, čak, predlaže da bi se, po uzoru na Poljsku, umjesto naziva ustavni sud trebao koristiti naziv ustavni tribunal, čime bi se ukazalo da je ustavni sud „osoben organ izvan sudskog organizma, ali ne izvan matrice podjele vlasti“ (Tomić 2004, 66). Činjenica je da ustavni sudovi, utemeljeni na austrijskom modelu, imaju određena zajednička obilježja koja ih izdvajaju kao osobene državne organe: ustavnosudska kontrola sprovodi se pod različitim pretpostavkama u zavisnosti od konkretnog ustavnog sistema određene države, ustavni sud je nezavisno tijelo koje ne pripada redovnoj sudskoj vlasti, odlučivanje o ustavnim žalbama je izdvojeno iz nadležnosti redovnih sudova, nezavisnost ustavnog suda se, između ostalog, temelji i na finansijskoj i upravnoj autonomiji, postoji monopol ustavnosudske kontrole, odnosno koncentracija vlasti u jednoj instituciji, ustavne sudije najčešće imenuju najviša politička tijela, nadležnost ustavnog suda je osobena, a njegove odluke su pravne i političke prirode iako mogu imati i savjetodavni karakter, prevladava ustavnosudska kontrola zakona i ona je najčešće naknadna, represivna, iako se u manjem broju zemalja predviđa i mogućnost prethodne kontrole zakona.

ZAKLJUČAK

Da je ustavni sud osoben državni organ potvrđuje ne samo pravna teorija, nego i ustavna rješenja, a i praksa samog suda. Naime, većina ustava, odredbe o ustavnom sudu izdvajaju posebne dijelove ustava, izvan dijela koji se odnosi na uređene vlasti, odnosno zakonodavnu, izvršnu i sudsku funkciju. Čak i tamo gdje odredbe koje se odnose na ustavno sudstvo nisu sistematizovane u okviru posebnog dijela ustava, pažljivom analizom ustavnih odredbi, kojima se uređuje, prije svega, izbor i nadležnost ustavnog suda, kao i pravno dejstvo njegovih odluka, može se izvesti zaključak da je ustavni sud osoben državni organ koji vrši osobenu državnu funkciju.

Smatramo da je u pogledu mjesta ustavnog suda u sistemu podjele vlasti najprihvatljivije treće gledište prema kojem ustavni sud zauzima posebno mjesto u ustavnoj podjeli vlasti. U tom smislu, ustavni sud je, bez obzira na sličnosti i sa zakonodavnom funkcijom, u pogledu pravnog dejstva njegovih odluka i sa sudskom funkcijom, u pogledu postupka i načina odlučivanja,

poseban ustavni organ. Zbog toga je neophodno da ustavni sud „sačuva nezavisnost kako bi se spriječili politički pritisci zakonodavne i izvršne vlasti, koji bi mogli da utiču na same odluke suda. Odsustvo takve nezavisnosti bi moglo da ugrozi diferenciranje politike i prava, što bi potencijalno kulminiralo dominacijom politike nad pravom“ (Hein 2011, 17). Iako je zadatak ustavnog suda da čuva ustav i ustavom uspostavljenu podjelu vlasti, on ne predstavlja nikakav „super organ“ koji se izdiže iznad ustavne podjele vlasti, nego specifičnu funkciju državne vlasti koja se i sama nalazi pod okriljem ustava.

LITERATURA

1. Allan, Trevor R.S. 2003. „Constitutional Dialogue and the Justification of Judicial Review“. *Oxford Journal of Legal Studies* 23 (4): 563-584. Accessed February 28, 2020. doi.org/10.1093/ojls/23.4.563.
2. Hartwig, Matthias. 1992. „The Institutionalization of the Rule of Law: The Establishment of Constitutional Courts in the Eastern European Countries“. *American University International Law Review* 7(3): 449-470.
3. Hein, Michel. 2011. „Constitutional Conflicts between Politics and Law in Transition Societies: A Systems-Theoretical Approach“. *Studies of Transition States and Societies* 3 (1): 3-23.
4. Hesse, Konrad. 1999. *Grundzüge des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland*. Heilderberg: Müller Verlag.
5. Hönnige, Christoph. 2010. „Constitutional Courts as Veto Players. Lessons from Germany, France and the US“. Paper presented at the Annual Midwest Political Science Association Conference, Chicago, USA, April, 1-27.
6. Kelsen, Hans. 1942. „Judicial Review of Legislation: A Comparative Study of the Austrian and the American Constitution“. *The Journal of Politics* 4 (2): 183-200.
7. Košutić, Budimir. 2013. „Granice ustavnog suda u ostvarivanju vladavine prava“. Rad prezentovan na okruglom stolu Uloga i značaj Ustavnog suda u očuvanju vladavine prava 1963-2013, Beograd, Republika Srbija, jun, 33-55.
8. Lee, Knight Jack and Shvetsova, Olga. 2001. „The Role of Constitutional Courts in the Establishment and Maintenance of Democratic System of Government?“. *Law and Society Review*. 35(1): 117-163.
9. Lukić, Radomir. 1966. *Ustavnost i zakonitost*. Beograd: Savez udruženja pravnika Jugoslavije.
10. Marković, Ratko. 2007. „Ustavni sud u Ustavu Republike Srbije od 2006. godine“. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu br. 2*: 19-46.
11. Orlović. Slobodan, 2008. „Ustavni sud Republike Srbije u pravu i politici“. *Srpska politička misao*. 22(4):239-252.
12. Pajić Šavija, Sandra. 2014. „Ustavni položaj vlade u parlamentarnom sistemu vlasti“. *Časopis Poslovne studije*. 11(12): 243-265.
13. Pejić, Irena. 2013. „Načelo podele vlasti i ustavno sudstvo“. Rad prezentovan na okruglom stolu Uloga i značaj Ustavnog suda u očuvanju vladavine prava 1963-2013, Beograd, Republika Srbija, jun, 55-71.
14. Smolak, Marek. 2011. „Activism of Constitutional Courts and purposive interpretation –Remarks on parliamentary democracy“. *The Vienna Journal on International Constitutional Law* 5(2): 211-218. Accessed April 15, 2020. doi: 10.1515/icl-2011-0208.
15. Solyom, Laszlo. 2003. „The Role of Constitutional Courts in the Transition Democracy: with special reference to Hungary“. *International Sociology*. 18:133-161. Accessed January 20, 2020. doi: 10.1111/1475-6765.12192.
16. Stojanović, Dragan. 2015. „Premise i opšte funkcije ustavnog pravosuđa“. *Teme* 39(1): 63-82.

17. Scholz, Rupert. 2014. „Verfassungsgerichtsbarkeit zwischen Verfassungsrecht und Politik. Am Beispiel des deutschen Bundesverfassungsgerichts“, *Ritsumeikan Law Review* 31:35-44.
18. Sweet, Alec Stone. 2000. *Governing with Judges: Constitutional Politics in Europe*. Oxford, Oxford University Press.
19. Sweet, Alec Stone. 2007. „The politics of constitutional review in France and Europe”. *ICON*. 5(1):69-92.
20. Tanchev, Evgeni. 2009. „Constitutional Control in Comparative and Bulgarian Perspective“. Paper presented at the World Conference on Constitutional Justice, Cape Tawn, South Africa, January, 1-31.
21. Tomić, Zoran. 2004. „Ustavno sudstvo između žreca i stvaraoča“. Rad prezentovan na savjetovanju Ustavnog suda Srbije-U susret novom ustavu Srbije. Beograd. Republika Srbija, decembar, 61-71.
22. Tripković, Boško. 2004. „Sistemi sudske kontrole ustavnosti“. Rad prezentovan na savjetovanju Ustavnog suda Srbije-U susret novom ustavu Srbije, Beograd, Republika Srbija, decembar, 315-319.
23. Trochev, Alexei. 2004. „Less Democracy, More Courts: A Puzzle of Judicial Review in Russia”. *Law & Society Review*. 38 (3):513-548.